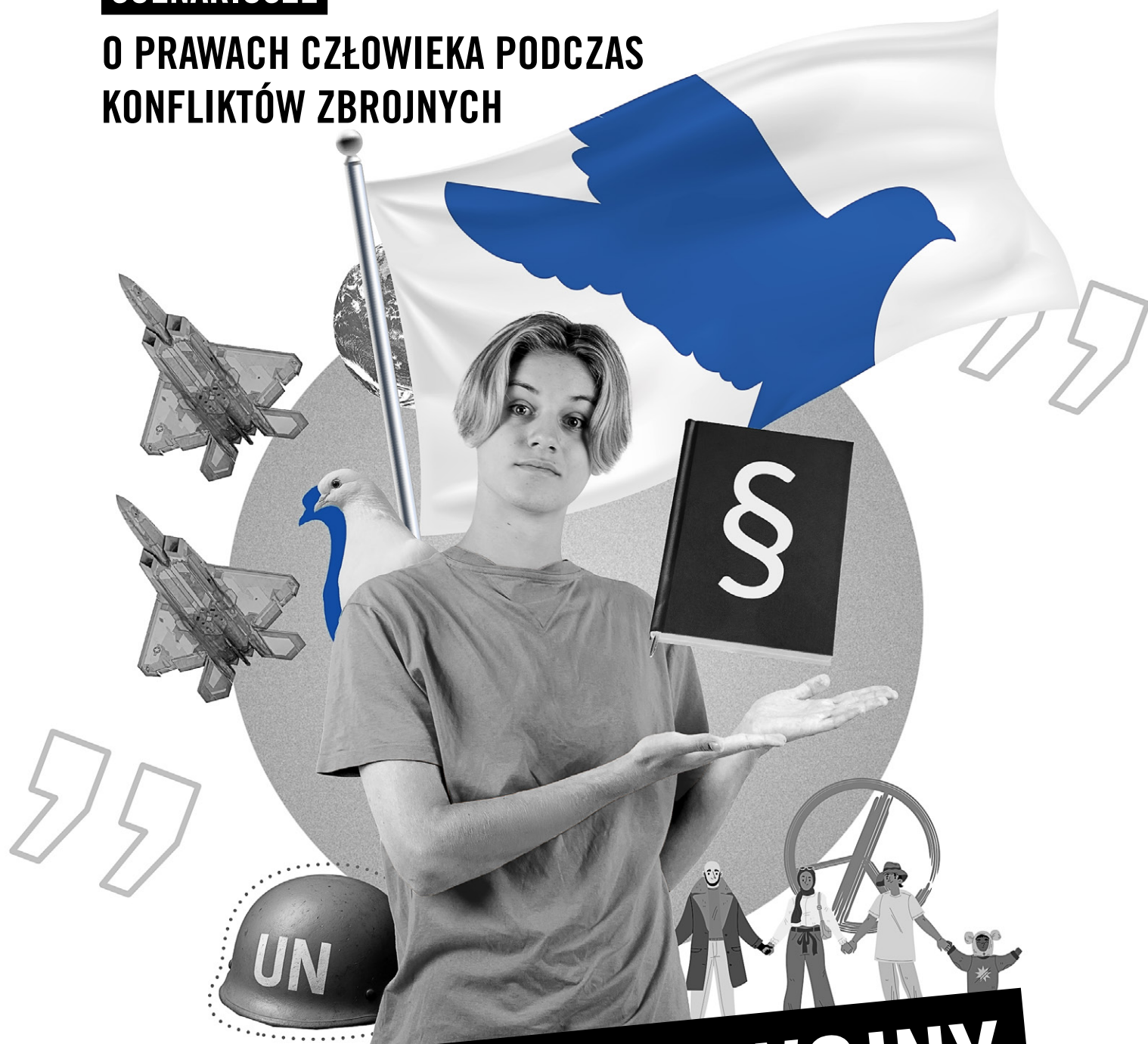

SCENARIUSZE

O PRAWACH CZŁOWIEKA PODCZAS KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

NIEWIDZIALNE WOJNY

Materiały edukacyjne dla
nauczycieli i nauczycielek

AMNESTY
INTERNATIONAL

AUTORKI: Justyna Kuzar-Dembele, Katarzyna Salejko, Dominika Sokołowska

KONSULTACJE MERYTORYCZNE: Monika Darmofał-Karanowska, Anna Dunajska-Weckwerth, Radosław Janicki, Krzysztof Kazanowski, Joanna Szczepanek

REDAKCJA JĘZYKOWA I KOREKTA: Zuzanna Żółtowska

GRAFIKA I SKŁAD: Maciej Panas

Copyright by Stowarzyszenie Amnesty International, Warszawa 2025

Materiał udostępniony na warunkach licencji Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne 4.0 – Na tych samych warunkach: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.pl>

Materiał stanowi część projektu *No war, know rights!* – angażowanie społeczności szkolnych na rzecz globalnego pokoju, współfinansowanego w ramach programu polskiej współpracy rozwojowej Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacja wyraża wyłącznie poglądy autorek i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP.

W całym tekście zastosowano język równościowy, nazywany też włączającym. Jego celem jest podkreślenie obecności i włączenie perspektyw osób z grup marginalizowanych, a także tworzenie bardziej sprawiedliwych i włączających norm językowych, które odzwierciedlają różnorodność świata.

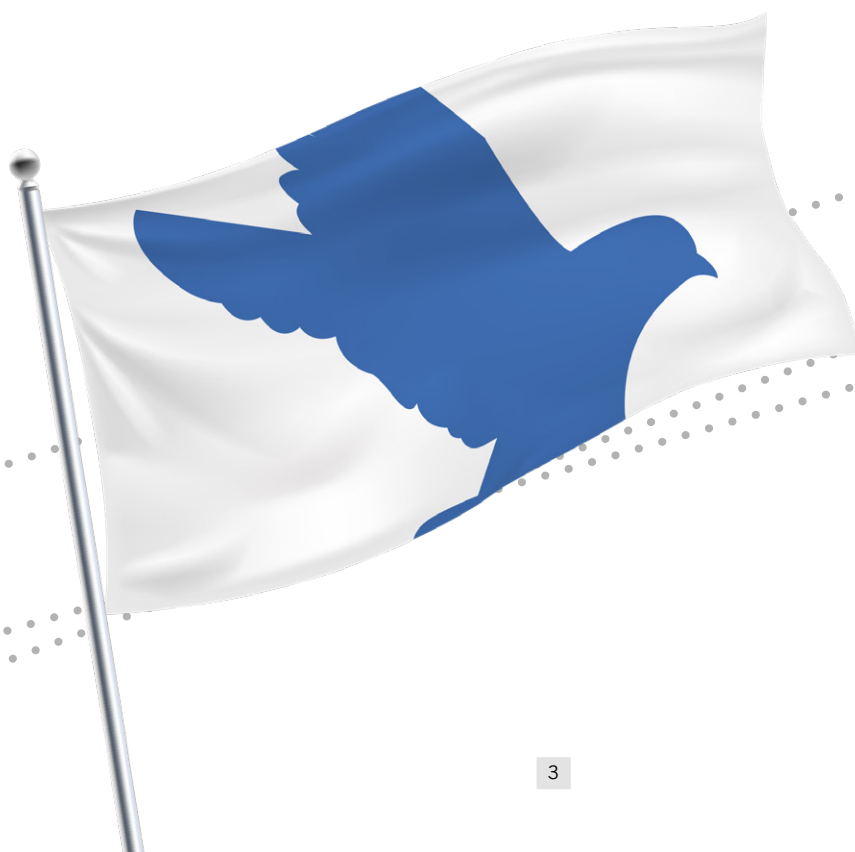
WSTĘP

Droga Nauczycielko, Drogi Nauczycielu!

Przekazujemy w twoje ręce materiał edukacyjny ***Niewidzialne wojny. Konflikty zbrojne, od których świat odwraca wzrok, na przykładzie wojny domowej w Sudanie*** zawierający gotowe scenariusze zajęć. Dzięki niemu uczniowie_uczennice poznają konflikty zbrojne, o których często nie wiemy. W ramach projektu powstały również inne materiały o prawach człowieka w czasie konfliktów zbrojnych, które podejmują kwestie naruszeń praw człowieka podczas konfliktów zbrojnych, międzynarodowych instytucji i mechanizmów, które wspierają pokój na świecie, krytycznej analizy przekazów medialnych dotyczących wojen w różnych regionach świata i angażowania się na rzecz pokoju.

Zachęcamy do przeprowadzenia wszystkich scenariuszy na kilku lekcjach. Jeśli jednak nie masz na to czasu, możesz wybrać jeden scenariusz i zrealizować go na części lekcji. Każdy scenariusz zawiera fragment wiedzy dotyczącej pewnego zagadnienia, a w połączeniu z pozostałymi scenariuszami wprowadza uczniów_uczennice w dany temat, co pozwala im spojrzeć na zagadnienie z różnych perspektyw. Scenariusze zostały opracowane z wykorzystaniem metody aktywnego uczestnictwa – treści były testowane przez nauczycieli_nauczycielki na zajęciach z młodzieżą.

Projekt *No war, know rights! – angażowanie społeczności szkolnych na rzecz globalnego pokoju* ma na celu zwiększanie wśród młodzieży szkolnej świadomości na temat globalnych uwarunkowań wojny i pokoju oraz naruszeń praw człowieka podczas konfliktów zbrojnych, a także budowanie u młodych osób kompetencji i postaw umożliwiających podejmowanie działań aktywistycznych w tym zakresie.

JAK KORZYSTAĆ Z MATERIAŁU?

Materiał edukacyjny **Niewidzialne wojny** dotyczy konfliktów zbrojnych, o których niewiele się mówi w mediach, i globalnych współzależności wpływających na ich przyczyny, przebieg i konsekwencje dla różnych regionów świata. Materiał jest przeznaczony do pracy edukacyjnej z młodzieżą ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych (13–19 lat). Można go wykorzystywać na godzinach wychowawczych, podczas zajęć pozalekcyjnych oraz w ramach podstawy programowej na lekcjach wiedzy o społeczeństwie, historii oraz geografii.

Scenariusze są przygotowane w taki sposób, żeby nie wymagały dodatkowej pracy związanej z wyszukiwaniem informacji na dany temat. Można modyfikować ćwiczenia, dodając swój wkład. Nauczyciel/nauczycielka zna swoją klasę i potrafi najlepiej ocenić, które elementy będą dla niej najbardziej angażujące.

Instrukcja obsługi scenariuszy:

1. Materiał edukacyjny **Niewidzialne wojny** zawiera zestaw trzech scenariuszy zajęć.
2. Każdy scenariusz składa się z kilku ćwiczeń, na realizację których potrzeba od 30 do 35 minut.
3. Scenariusze **Niewidzialne wojny** zawierają opis celów, czas trwania, potrzebne materiały, ćwiczenia i załączniki.
4. Scenariusze zostały zaprojektowane i ułożone w taki sposób, żeby poruszane w nich tematy i ćwiczenia wyczerpywały całe zagadnienie.
5. Jeśli nie masz czasu przeprowadzić wszystkich, możesz przeprowadzić jeden. Każdy ze scenariuszy jest samowystarczającym fragmentem wiedzy. Możesz dowolnie łączyć ćwiczenia, dostosowując je do potrzeb grupy.
6. Zanim rozpoczniesz zajęcia, zapoznaj się z całym scenariuszem, przygotuj potrzebne materiały merytoryczne i plastyczne oraz salę lekcyjną.

Pozostałe materiały edukacyjne:

- *Aktywizm na rzecz pokoju*
- *Globalna architektura pokoju*
- *Nawet wojny mają zasady*
- *Wojny w mediach*

Życzymy inspirującej i angażującej pracy z młodzieżą!

NIEWIDZIALNE WOJNY

Niewidzialne wojny. Konflikty zbrojne, od których świat odwraca wzrok, na przykładzie wojny domowej w Sudanie.

MINISCENARIUSZ 1: WOJNY, O KTÓRYCH NIE WIEMY

Czas trwania:
35 minut

Cele:

- Refleksja nad rolą wiedzy o współczesnych konfliktach zbrojnych.
- Kształtowanie postawy krytycznego myślenia w stosunku do przekazów medialnych.

Materiały:

- Tablica/flipchart
- Kreda/mazak
- Slajd 1.

Krok 1: Co wiemy, a czego nie wiemy? (10 minut)

W tym ćwiczeniu liczy się sprawdzenie stanu wiedzy uczniów_uczennic.

- Poproś osoby uczestniczące, żeby wymienili wojny, które obecnie toczą się na świecie. Zapisuj odpowiedzi na tablicy/flipcharcie.
- Uzupełnij o wojny np. w Demokratycznej Republice Konga, Etiopii, Iraku, Strefie Gazy, Libii, Myanmarze, Somalii, Sudanie, Syrii, Ukrainie, Jemenie czy na Haiti. Powiedz, że w zależności od tego, jak definiuje się wojnę czy konflikt zbrojny, różne źródła podają inną liczbę aktualnie toczących się konfliktów zbrojnych na świecie; wiemy na pewno, że jest ich co najmniej 35.

Może się zdarzyć, że nie będziesz w stanie potwierdzić, że w wymienionym przez osobę uczestniczącą kraju toczy się wojna – taka sytuacja jest w porządku. Podczas tych zajęć wspólnie się uczymy i wyciągamy wnioski. Zajęcia mają zachęcić wszystkich do wyszukania czy sprawdzenia pewnych informacji.

Podkreśl wówczas (lub w innym przypadku, kiedy nie masz pewności co do danego konfliktu), że taka sytuacja potwierdza tylko, iż brakuje nam wiedzy na temat wielu konfliktów na świecie (np. może być też tak, że słyszeliśmy o konflikcie, ale nie dotarła do nas informacja o jego zakończeniu). Taki stan rzeczy zależy w dużej mierze od tego, co podają nam media.

Aktualnie toczące się konflikty zbrojne znajdziesz na stronie <https://geneva-academy.ch/galleries/today-s-armed-conflicts>.

Krok 2: Skąd się biorą nasze wiedza i niewiedza? (20 minut)

- Zapytaj uczniów_uczennice, co sprawia, że o pewnych wojnach jest głośno, a o innych nie.
- Podziel klasę na trzy grupy liczące po kilka osób (jeśli klasa jest duża, podziel ją na sześć grup – nad każdym zagadnieniem będą pracowały dwie grupy).

Każda grupa ma 10 minut na zastanowienie się nad powyższym pytaniem w kontekście jednego z trzech obszarów:

1. media i zasięg informacji;
2. położenie geograficzne i bliskość kulturowa;
3. interesy gospodarcze i polityczne pewnych państw.

Jeśli grupy napotkają trudności, możesz je wesprzeć pytaniami pomocniczymi:

Ad.1. Dlaczego media pokazują niektóre wojny częściej niż inne? Kto decyduje, co trafia do wiadomości?

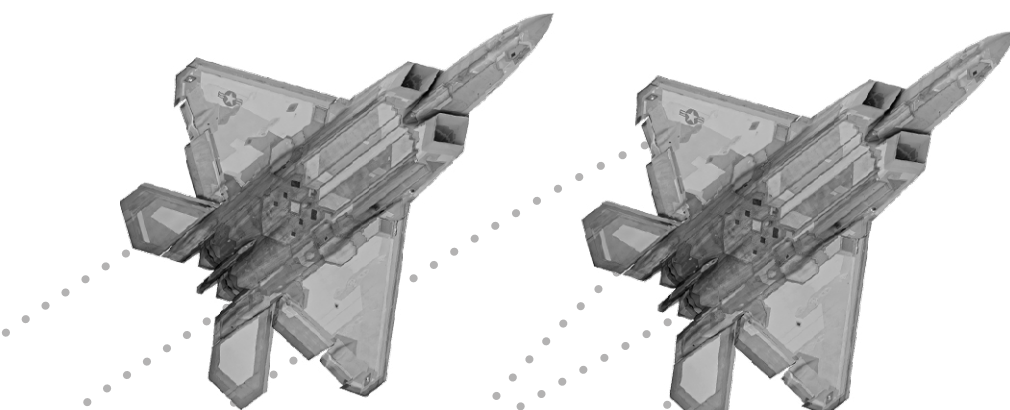
Ad. 2. Czy łatwiej nam się przejąć wojną w kraju sąsiednim? Jakie znaczenie ma to, że znamy kulturę, język czy religię obowiązujące w państwie objętym wojną?

Ad. 3. Czy wielkie mocarstwa mają wpływ na to, o jakich wojnach się mówi? Jakie znaczenie mają zasoby naturalne (ropa, gaz, minerały)?

- Każda grupa przedstawia swoje pomysły. Na koniec podsumuj propozycje wszystkich grup na temat tego, co sprawia, że o niektórych wojnach jest głośno, a o innych nie.

Krok 3: Zostajemy z refleksją (3 minuty)

- Pokaż uczniom_uczennicom dwa cytaty (slajd 1.) i poproś, by w ciszy zastanowili_zastanowiły się, co te słowa dla nich znaczą.

Informacje na slajdzie 1.

„Wojna nie ma zwycięzców. Tylko ofiary. Historie, które się urywają. Miejsca, które znikają z mapy. Ludzie, którzy nie wracają”.

Szkolna Grupa Praw Człowieka z I LO w Chełmie (grupa stworzyła plakaty z tymi słowami podczas swojej akcji na rzecz pokoju w ramach projektu Amnesty International).

„Niesprawiedliwość gdziekolwiek zagraża sprawiedliwości wszędzie”.

Martin Luther King Jr.

MINISCENARIUSZ 2: WOJNA DOMOWA W SUDANIE

Czas trwania:
35 minut

Cele:

- Zrozumienie pojęcia wojny domowej.
- Refleksja nad mechanizmami, z powodu których państwa angażują się w nie swoje konflikty.
- Odróżnianie deklaracji państw od ich interesów.

Materiały:

- Slajd 2.

Krok 1: Czym jest wojna domowa (5 minut)

- Poproś uczniów_uczennice, by spróbowali_spróbowwały wyjaśnić, czym jest wojna domowa.

Wojna domowa jest toczona pomiędzy obywatelami/grupami wewnątrz tego samego państwa, zwykle na skutek konfliktów politycznych lub społecznych. Celem jednej ze stron może być przejęcie kontroli nad krajem, uzyskanie niepodległości regionu lub zmiana polityki rządu.

Z pewnością przykładami wojen domowych nie są inwazja Rosji na Ukrainę czy wkroczenie wojsk Izraela do Strefy Gazy.

Przykłady państw objętych wojną domową to: Syria, Sudan, Jemen, Myanmar, Haiti.

- Zapytaj uczestników_uczestniczki, czy uważają, że wojna domowa jest sprawą tylko tego państwa, w którym się toczy. Dlaczego?

To pytanie nie wymaga uzupełnienia czy podsumowania. Celem jest zebranie myśli osób uczestniczących.

Krok 2: Dlaczego państwa angażują się w wojny domowe innych krajów? (15 minut)

- Przekaż uczniom_uczennicom, że pomimo tego, iż wojna w Sudanie jest wojną domową, angażuje się w nią sporo innych państw. Taka sytuacja nie dotyczy tylko Sudanu – zwykle w wojny domowe angażują się różne kraje, choć często nie słyszymy o tym w mediach.
- Podziel klasę na kilka grup, których zadaniem będzie wymyślenie różnych powodów, dla których państwa angażują się w nie swoje wojny domowe. Grupy mają na to 7 minut. Następnie dzielą się efektami pracy na forum.

Możesz uzupełnić odpowiedzi i podsumować to ćwiczenie, podając różne możliwe motywacje państw.

- Własne interesy – państwa mogą wspierać jedną ze stron konfliktu, aby zyskać wpływy w danym regionie lub dostęp do surowców (np. do ropy naftowej, gazu, minerałów).
 - Obrona sojuszników lub ideologii – jeśli jedna z walczących stron ma poglądy podobne do zapatrywań innego kraju lub jest z nim sprzymierzona, to może mu pomagać.
 - Próba przeciwdziałania rozprzestrzenianiu się konfliktu – sąsiednie państwa mogą się angażować, aby zapobiec rozlaniu się wojny na ich terytorium lub napływowi uchodźców.
 - Pomoc humanitarna lub interwencja w obronie ludności cywilnej – czasem inne kraje wkraczają, aby powstrzymać ludobójstwo, czystki etniczne lub katastrofę humanitarną.
 - Chęć osłabienia wrogiego państwa – niektóre kraje wspierają rebeliantów/siły antyrządowe w innym kraju, by osłabić tamtejszy rząd, który postrzegają jako wroga.
- Zapytaj klasę: jak sądzicie, co bardziej motywuje inne kraje do udziału w cudzej wojnie – chęć pomocy ludziom czy własne interesy? Dlaczego? Postaraj się, aby wybrzmiało kilka różnych odpowiedzi.

Krok 3: Zaangażowanie innych krajów w wojnę w Sudanie (15 minut)

- Wyjaśnij krótko:

W kwietniu 2023 roku w Sudanie wybuchły walki między **siłami rządowymi (SAF)** a **paramilitarną grupą*** zwaną **Siłami Szybkiego Wsparcia (RSF)**. Każda ze stron konfliktu dowodzona jest przez jednego z generałów, którzy wspólnie dokonali zamachu stanu (przejęli władzę) w Sudanie w 2021 roku, jednak później doszło między nimi do konfliktu.

Ludzie w Sudanie stoją w obliczu rażących naruszeń praw człowieka i prawa humanitarnego, co skutkuje masowymi ofiarami wśród cywilów, przemocą na tle seksualnym i blokadą Internetu, która uniemożliwia dostarczanie pomocy humanitarnej milionom ludności cywilnej próbującej przetrwać bez jedzenia i wody.

- Przedstaw uczniom_uczennicom przykłady państw zaangażowanych w wojnę w Sudanie zebrane na slajdzie 2. (podkreśl, że zaangażowanych państw jest więcej, niż wymieniono na slajdzie).

Informacje na slajdzie 2.

Wsparcie Sił Zbrojnych Sudanu (SAF)

- **Iran:** Celem Iranu jest wzmocnienie własnych wpływów w regionie Morza Czerwonego i przeciwdziałanie wpływom Arabii Saudyjskiej oraz Zjednoczonych Emiratów Arabskich.
- **Egipt:** Stabilność Sudanu jest kluczowa dla bezpieczeństwa Egiptu.
- **Turcja:** Chce utrzymać dostęp do złóż mineralnych i portów w Sudanie.
- **Rosja:** Wspiera SAF w zamian za możliwość utworzenia bazy morskiej w Port Sudan nad Morzem Czerwonym.

Wsparcie Sił Szybkiego Wsparcia (RSF)

- **Zjednoczone Emiraty Arabskie:** Utrzymują bliskie relacje z generałem Dagalo od czasu wspólnej walki w Jemenie.
- **Rosja (Grupa Wagnera):** Grupa Wagnera pomaga w nielegalnym handlu złotem (Sudan to jeden z najbogatszych krajów Afryki pod względem **złóż złota**), co finansuje działania wojenne Rosji w Ukrainie.

Zaskoczone_zaskoczeni?

Powiedz, że kraje mogą się angażować na wiele różnych sposobów, np. nakładać sankcje na jedną lub obie strony, oferować pomoc humanitarną na miejscu, dostarczać broń i sprzęt wojskowy, szkolić wojsko/grupy zbrojne itd.

Dostarczanie broni zawsze przyczynia się do eskalacji konfliktu. Do Sudanu trafiają broń i sprzęt wojskowy z Chin, Rosji, Turcji, Zjednoczonych Emiratów Arabskich i Iranu, a także z innych krajów.

- Zapytaj raz jeszcze uczestników_uczestniczki, czy uważają, że wojna domowa jest sprawą tylko tego państwa, w którym się toczy. Dlaczego?

MINISCENARIUSZ 3: NIE TYLKO LICZBY. O LUDZIACH W CIENIU WOJNY

Czas trwania:
30 minut

Cele:

- Zrozumienie charakteru obecnej sytuacji w Sudanie w obliczu trwającego tam konfliktu.
- Podniesienie świadomości w kwestiach humanitaryzmu i wydarzeń globalnych.
- Kształtowanie empatii i postaw prospołecznych.

Materiały:

- Slajdy nr 3, 4, 5 i 6.

Krok 1: Dowiedzmy się czegoś o Sudanie (5 minut)

- Jeśli przeprowadziłeś/przeprowadziłaś już z grupą miniscenariusz 2., to poinformuj ją, że dzisiaj będziecie kontynuować temat wojny domowej w Sudanie, ale już nie z perspektywy zaangażowania w nią innych państw, lecz tego, jakie są jej konsekwencje dla mieszkańców i mieszkanek Sudanu.
- Jeśli nie przeprowadziłeś/przeprowadziłaś z grupą miniscenariusza 2., poinformuj wszystkich, że dziś porozmawiacie o wojnie w Sudanie.
- Pokaż klasie slajdy 3. i 4. z informacjami o Sudanie, nie tylko w kontekście wojny, i mapą Afryki.

Informacje na slajdach 3. i 4.

- **Sudan jest trzecim co do wielkości krajem Afryki** o powierzchni ok. 1,9 mln km² – jest większy od Francji i Hiszpanii razem wziętych!
- **Sudan to kolebka cywilizacji nubijskiej i faraonńskiej.** Znajduje się tu wiele starożytnych piramid – znacznie więcej niż w Egipcie!
- **Sudan to kraj z bardzo młodą populacją:** ponad 60% mieszkańców ma mniej niż 25 lat.
- **Nil Biały i Nil Błękitny łączą się w Sudanie, w Chartumie,** tworząc największą rzekę Afryki.
- Sudan ma ok. **50 mln mieszkańców.**

- Zapytaj uczestników_uczestniczki, czy coś ich zaskoczyło, czy o czymś wiedzieli_wiedziały już wcześniej.

Krok 2: Wojna w Sudanie (10 minut)

- Jeśli przeprowadziłeś_przeprowadziłaś już z grupą miniscenariusz 2., to zapytaj ją, czy pamięta, od kiedy trwa wojna w Sudanie i kto w niej walczy.
- Jeśli nie przeprowadziłeś_przeprowadziłaś z grupą miniscenariusza 2., poinformuj wszystkich, że zapoznajcie się teraz z informacjami o wojnie domowej w Sudanie (stan na maj 2025). Najpierw zapytaj, czy ktokolwiek wie cokolwiek o wojnie w Sudanie.
- Pokaż slajd 5. z poniższymi informacjami.

Informacje na slajdzie 5.

- W 2019 roku po masowych protestach obalono dyktatora Omara al-Baszira, co dało nadzieję na demokratyzację Sudanu. Władzę przejęła tymczasowa Rada Suwerenna złożona z ludności cywilnej i wojskowych.
- Jednak w 2021 roku wojsko przeprowadziło zamach stanu, odsuwając od władzy cywilnych liderów. Rosły napięcia między następującymi dwiema siłami militarnymi:
SAF (Siły Zbrojne Sudanu) – **regularna armia**;
RSF (Siły Szybkiego Wsparcia) – **formacja paramilitarna**.
Głównym punktem sporu była reforma sektora bezpieczeństwa i integracja RSF z krajową armią, co miało doprowadzić do pełnej kontroli państwowej nad siłami zbrojnymi.
- W kwietniu 2023 roku wybuchły walki między **siłami rządowymi** a **paramilitarną grupą***. Starcia rozpoczęły się w Chartumie i szybko rozprzestrzeniły się na inne regiony państwa.
- Mieszkańcy Chartumu (stolicy Sudanu) w większości mają antywojenne nastawienie i popierają obie walczące strony.
- Ludzie w Sudanie stoją w obliczu rażących naruszeń praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego, co skutkuje masowymi ofiarami wśród ludności cywilnej**, przemocą na tle seksualnym i blokadą Internetu, która uniemożliwia dostarczanie pomocy humanitarnej milionom cywilów próbującym przetrwać bez jedzenia i wody.

- Wyjaśnij pojęcia (najpierw zapytaj klasę o ich znaczenie):

* **Ludność cywilna** – osoby, które nie są żołnierzami ani członkami sił zbrojnych (zwykli mieszkańcy kraju).

** **Grupa/formacja paramilitarna** – rodzaj organizacji, której sposób funkcjonowania i struktura wewnętrzna są wzorowane na wojsku.

- Pokaż slajd 6. „Przez wojnę w Sudanie trwa obecnie największy kryzys humanitarny na świecie”.

- 30 mln ludzi w Sudanie potrzebuje pomocy humanitarnej.
- 11 mln Sudańczyków i Sudanek zostało przesiedlonych – to jedna na pięć osób.
- Ponad 1,8 mln osób, czyli ok. 3,6 % całej populacji, uciekło do sąsiednich krajów.

- Zapytaj klasę, co to jest kryzys humanitarny. Uzupełnij, jeśli będzie taka potrzeba: kryzys humanitarny to zdarzenie lub seria zdarzeń, które stanowią krytyczne zagrożenie dla zdrowia, bezpieczeństwa lub dobrobytu danej społeczności lub jej części. W jego obliczu lokalna społeczność lub władze regionu/kraju nie są w stanie samodzielnie poradzić sobie z sytuacją. Przyczynami są np. konflikty zbrojne, klęski naturalne czy epidemie.

Powiedz, że zrobicie teraz prostą symulację, która pomoże wam lepiej przyswoić liczby.

- Poproś chętną osobę, aby obliczyła 60% z obecnych na zajęciach osób. Przykładowo 60% z 27 osób uczestniczących to 16,2. Poproś osoby uczestniczące, aby odliczyły po kolei do 16 i usiadły. Pozostałe osoby stoją.

Powiedz:

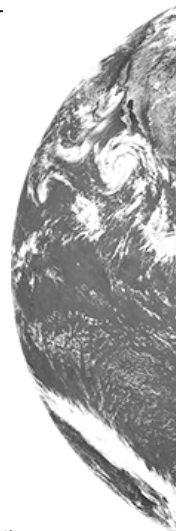
- **30 mln** ludzi w Sudanie potrzebuje pomocy humanitarnej – to **sześć na 10 osób**.
- W tym momencie 60% z nas siedzi. Te osoby nie mogą normalnie funkcjonować – brakuje im jedzenia, wody, leków.
- Teraz odliczcie do pięciu (tak aby każda osoba miała swój numer od 1 do 5).
- Poproś, aby wszystkie osoby z numerem 1 przesiadły się gdzie indziej (niech utworzą osobną grupę). Powiedz, że **11 mln** Sudańczyków i Sudanek zostało przesiedlonych – to **jedna na pięć osób**. Powiedz osobom, które siedzą w osobnej grupie, że ich domy już nie istnieją, znalazły się w obcym miejscu.
- **Ponad 1,8 mln osób, czyli ok. 3,6% całej populacji, uciekło do sąsiednich krajów.** Powiedz, że te osoby już nie są wśród was, udało im się uciec pomimo bomb i ostrzałów. Symbolicznie wyprowadź dwie osoby za drzwi (na chwilę).

Podziękuj wszystkim za udział, niech każda osoba wróci na swoje miejsce. Zapytaj młodzież, jakie ma refleksje i czy chce się czymś podzielić.

Krok 3: Co możemy zrobić? (15 minut)

- Powiedz:

Wojna niszczy coś uniwersalnego: ludzkie życie i godność. Jeśli odwracamy od niej wzrok, uczymy się obojętności. Mimo że w Sudanie ma miejsce największy kryzys humanitarny na świecie, nie wiemy zbyt wiele o tamtejszej sytuacji, gdyż nie jest ona często ani szczegółowo opisywana w mediach. Milczenie świata pozwala na eskalację przemocy – zbrodniarze działają wówczas bezkarnie.

- Zadaj pytanie: co możemy zrobić, aby aktualnie toczony wojny nie były później omawiane w podręcznikach szkolnych jako te, od których świat odwrócił wzrok?
- Podziel klasę na grupy i daj im 7 minut. Podzielcie się pomysłami na forum.

Przykładowe pomysły:

- Interesować się wydarzeniami na świecie i zdobywać wiedzę na ich temat.
- Udostępniać sprawdzone informacje.
- Podpisywać petycje.
- Zorganizować akcję informacyjną.
- Okazywać solidarność!

Jak okazywać solidarność? Sposobów jest wiele! Zróbcie w szkole wielki baner, np. wyrażający solidarność z ludnością Sudanu lub przedstawiający ważne informacje na temat tamtejszej wojny. Później wrzucie zdjęcia do mediów społecznościowych i oznaczcie np. ONZ, Amnesty International, Lekarzy bez Granic (organizacje wspierające pokój – być może udostępnią wasze posty) oraz Sudan i inne zaangażowane kraje. Pokażcie, że wiecie o sytuacji w tym kraju i sprzeciwiacie się jej.

- Podsumuj pomysły – możesz dodać także swoje i te wymienione powyżej. Zachęć osoby uczestniczące w zajęciach do realizacji któregoś z nich. Możesz także podać przykładowe źródła informacji o konfliktach zbrojnych z różnych części świata, np. anglojęzyczne media, jak Amnesty International News, The New Humanitarian, Al Jazeera English, BBC Africa, BBC World News, Reuters World News.

Materiał dodatkowy:

Jak „podmienić” konflikt w scenariuszu *Niewidzialne wojny*?

Jeśli chcesz przeprowadzić krótkie zajęcia dotyczące innego konfliktu niż ten w Sudanie, nie ma ku temu przeciwwskazań. Oto wskazówki:

- a. Temat przewodni to „niewidzialne” konflikty. Celem scenariusza jest ukazanie konfliktów zbrojnych, o których rzadko mówi się w polskich mediach. Dlatego ważne jest, aby twój wybór konfliktu pozostawał zgodny z tym założeniem.
- b. Możesz wybrać scenariusz, który chcesz przeprowadzić, i odpowiednio go zmodyfikować.
 - Pierwszy ma charakter uniwersalny – bada ogólny poziom wiedzy osób uczestniczących na temat konfliktów zbrojnych na świecie. Nie ma potrzeby modyfikacji, jeśli chcesz go przeprowadzić.
 - Drugi podkreśla, że wojna domowa w danym kraju bardzo często angażuje również inne państwa. Scenariusz ten wyjaśnia przyczyny tego zjawiska. W przypadku tej części należy poszukać informacji o zaangażowaniu innych krajów w wybrany przez ciebie konflikt.
 - Trzeci przedstawia kilka interesujących faktów o Sudanie, niezwiązanych z konfliktem zbrojnym – to bardzo istotna część, która pomaga osobom uczestniczącym skojarzyć dany kraj z czymś innym od wojny. Dodatkowo scenariusz ten omawia skutki wojny dla ludności cywilnej. Postaraj się znaleźć informacje tego typu o wybranym przez siebie konflikcie.

Pamiętaj, że sytuacja konfliktowa jest dynamiczna. Przed przeprowadzeniem zajęć warto sprawdzić aktualne informacje dotyczące aktualnego stanu danego konfliktu.

c. Propozycje alternatywnych konfliktów

Jeśli chcesz opracować scenariusz oparty na innym kraju niż Sudan, szczególnie zalecamy zapoznanie się z konfliktami zbrojnymi w Demokratycznej Republice Konga i w Syrii. Poniżej znajdziesz krótkie opisy tych konfliktów, które pomogą ci w dalszych poszukiwaniach informacji i dostosowaniu materiałów do zajęć.

d. Gdzie szukać informacji o konfliktach zbrojnych?

Polecamy materiały i media anglojęzyczne:

- wyszukiwarka na stronie Amnesty International, gdzie wpisując nazwę kraju, można znaleźć wszystkie informacje dotyczące sytuacji w danym państwie <https://www.amnesty.org/en/countries/>;
- raport Amnesty International o stanie praw człowieka przedstawiający wyniki monitoringu przeprowadzonego w 2024 roku w 150 krajach, <https://www.amnesty.org.pl/wp-content/uploads/2025/04/Amnesty-International-Report-2024-25.pdf>;
- The New Humanitarian: <https://www.thenewhumanitarian.org/conflict>;
- BBC World News (u góry możesz wybrać interesujący cię region): <https://www.bbc.com/news/world/africa>;
- Geneva Academy: <https://geneva-academy.ch/galleries/today-s-armed-conflicts>;
- Al Jazeera (w zakładce News możesz wybrać interesujący cię region): <https://www.aljazeera.com/>.

Polskie media:

- Amnesty International – aktualności: <https://www.amnesty.org.pl/aktualnosci/>;
- Salam Lab: <https://salamlab.pl/pl/salam-news/>;
- OffTheWorld: <https://www.offtheworld.pl/pl/magazyn/>.

DEMOKRATYCZNA REPUBLIKA KONGA

Kto walczy?

Rząd DRK przeciwko różnym grupom rebeliantów – m.in. M23, ADF i lokalnym milicjom etnicznym.

Przyczyny konfliktu

- Konflikt trwa od lat i ma wiele przyczyn: napięcia etniczne, niestabilność polityczna i walka o bogactwa naturalne (np. minerały).
- Po ludobójstwie w Rwandzie w 1994 roku do wschodniej DRK napłynęli uchodźcy i rebelianci, co jeszcze bardziej skomplikowało sytuację.
- Wschodnią część DRK zamieszkują różne grupy etniczne, które często rywalizują o ziemię i zasoby.
- Grupa M23 walczyła początkowo o prawa grupy etnicznej Tutsi oraz powrót uchodźców z kongijskiej społeczności Tutsi, którzy uciekli do sąsiednich krajów w wyniku wcześniejszych konfliktów i prześladowań we wschodniej DRK. Dziś ich cele są szersze – grożą marszem na stolicę, Kinszasę.
- Rwanda jest oskarżana o wspieranie M23, bo korzysta z minerałów wydobywanych na terenach kontrolowanych przez rebeliantów.

Aktualna sytuacja

- Na początku 2025 roku M23 ponownie zaatakowało i zdobyło Gome – największe miasto we wschodniej części DRK.
- Mimo prób mediacji (np. rozmowy pokojowe w Angoli) walki nadal trwają.
- Sytuacja ludności cywilnej jest bardzo trudna – dochodzi do przymusowych przesiedleń, przemocy i pogłębiającego się kryzysu humanitarnego.

Naruszenia praw człowieka

Amnesty International zwraca uwagę na liczne naruszenia praw człowieka w DRK. W styczniu 2025 roku organizacja oskarżyła zarówno armię kongijską, jak i rebeliantów z M23 o dopuszczenie się zbrodni wojennych, w tym ataków na gęsto zaludnione obszary, które doprowadziły do śmierci ponad 100 cywilów i ranienia setek innych. Amnesty wezwała Międzynarodowy Trybunał Karny do zbadania tych incydentów.

Informacje o tym, co aktualnie dzieje się w Demokratycznej Republice Kongo, są dostępne na stronie: <https://www.amnesty.org/en/location/africa/east-africa-the-horn-and-great-lakes/democratic-republic-of-the-congo/>.

SYRIA

Kto walczy?

Siły rządowe prezydenta Baszara al-Asada przeciwko rebeliantom, islamistycznym ugrupowaniom terrorystycznym (np. ISIS), kurdyjskim oddziałom oraz Turcji.

Przyczyny konfliktu

Wojna domowa w Syrii rozpoczęła się w 2011 roku w wyniku protestów społeczeństwa przeciwko rządowi Baszara al-Asada. Ludzie domagali się demokratycznych reform i zakończenia brutalnych prześladowań opozycji. Rząd Asada odpowiedział siłą, a pokojowe protesty szybko przerodziły się w konflikt zbrojny. Wkrótce w wojnę zaangażowały się inne państwa i organizacje.

Główne czynniki podsycające konflikt to:

- brutalne działania rządu Asada wobec opozycji;
- interwencje zagraniczne – Rosja wspiera Asada, natomiast Turcja walczy przeciwko Kurdom. USA prowadziło operacje przeciwko ISIS;
- obecność Państwa Islamskiego (ISIS), które w latach 2014–2017 przejęło kontrolę nad dużą częścią kraju;
- konflikty etniczne i religijne – napięcia między sunnitami, szyitami, alawitami i Kurdami.

Aktualna sytuacja

Podczas dziesięciodniowej ofensywy, która rozpoczęła się 27 listopada 2024 roku, reżim Baszara al-Asada, który przez 13 lat walczył o utrzymanie władzy w wojnie domowej trwającej od 2011 roku, został obalony.

Siły opozycji kierowane przez ugrupowanie Hay'at Tahrir al-Sham (HTS) zajęły Damaszek, przejmując kontrolę nad stolicą. HTS to koalicja ponad 20 ugrupowań i frakcji obejmujących zarówno radykalne organizacje islamistyczne (w tym ISIS i Al-Kaidę), byłych żołnierzy armii syryjskiej, którzy zdezerterowali, jak i grupy wspierane przez Turcję. Sytuacja wciąż nie jest stabilna.

8 grudnia 2024 roku wojska Izraela wkroczyły do strefy buforowej między okupowanymi przez nich Wzgórzami Golan a Syrią. Od tamtego czasu trwa ofensywa lądowa i powietrzna na terytorium Syrii. 17 lipca 2025 roku Izrael uderzył na siedzibę syryjskiej armii w Damaszku.

Naruszenia praw człowieka

Zarówno siły rządowe, jak i inne strony konfliktu są oskarżane o zbrodnie wojenne. Najpoważniejsze przypadki łamania praw człowieka to:

- ataki na ludność cywilną, w tym bombardowania szkół i szpitali;
- użycie przez siły rządowe broni chemicznej (rodzaju broni, w którym podstawowym czynnikiem rażącym jest związek chemiczny o toksycznych właściwościach);
- masowe egzekucje, tortury i porwania.

Amnesty International wielokrotnie podkreślała, że w Syrii prawa człowieka są łamane na bezprecedensową skalę. Amnesty była też pierwszą organizacją, która doniosła o tajnym więzieniu Sajdnaja, gdzie dochodzi do tortur i egzekucji.

Informacje o tym, co aktualnie dzieje się w Syrii, są dostępne na stronie: <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/middle-east/syria/>.

STREFA GAZY*

* Konflikt w Strefie Gazy nie jest „niewidzialną” wojną, ponieważ jest szeroko komunikowany w mediach. Ważne jest jednak ukazanie, że dochodzi tam do zbrodni ludobójstwa.

Kto walczy?

Izrael przeciwko palestyńskim ugrupowaniom zbrojnym, głównie Hamasowi.

1. Przyczyny konfliktu

Palestyna to terytorium na Bliskim Wschodzie składające się ze Strefy Gazy i Zachodniego Brzegu Jordanu. Konflikt izraelsko-palestyński trwa od wielu dekad, ale nasilił się w październiku 2023 roku, kiedy Hamas – palestyńska organizacja zbrojna rządząca w Strefie Gazy – przeprowadził niespodziewany atak na Izrael. W odpowiedzi Izrael rozpoczął szeroko zakrojoną operację wojskową, która doprowadziła do jednej z najkrwawszych faz tego konfliktu.

Obecnie Strefa Gazy znajduje się pod nieustannym ostrzałem. Izraelska armia przeprowadza bombardowania i operacje lądowe, twierdząc, że celem są bojownicy Hamasu. Jednak w wyniku ataków giną także tysiące cywilów, w tym kobiety i dzieci. Organizacje międzynarodowe alarmują, że izraelska

blokada Strefy Gazy uniemożliwia dostarczenie wystarczającej ilości żywności, leków i paliwa. Szpitale są przepełnione, a wielu ludzi umiera z powodu braku podstawowej opieki medycznej.

2. Aktualna sytuacja

19 stycznia 2025 roku strony konfliktu podpisały porozumienie o zawieszeniu broni. 18 stycznia Izrael zerwał porozumienie, wznowiając bombardowania Strefy Gazy. W styczniu 2025 roku prezydent USA Donald Trump zaproponował przesiedlenie mieszkańców Strefy Gazy do innych krajów, np. Egiptu lub Jordanii. Działanie to byłoby niezgodne z prawem międzynarodowym.

Amnesty International wskazuje, w jaki sposób podczas ofensywy wojskowej prowadzonej w następstwie ataków Hamasu z 7 października 2023 roku Izrael doprowadził do bezprecedensowych zniszczeń w Strefie Gazy, czyniąc ją niezdolną do zamieszkania i życia. Działania izraelskiej armii nadal nie spotkały się ze zdecydowaną reakcją międzynarodowej społeczności pomimo wprost potępiających je stanowisk trybunałów międzynarodowych.

3. Naruszenia praw człowieka

W grudniu 2024 roku Amnesty International opublikowała raport *Czujesz się jak podczłowiek: izraelskie ludobójstwo Palestyńczyków w Strefie Gazy*, który wskazuje, że działania armii izraelskiej w stosunku do Palestyńczyków kwalifikują się jako zbrodnia ludobójstwa.

Raport: <https://www.amnesty.org.pl/raport-ludobojstwo-w-strefie-gazy/>.

Lekarze donoszą o rekordowych wskaźnikach ostrego niedożywienia, zwłaszcza wśród dzieci i osób starszych. Rozprzestrzeniają się choroby, takie jak ostra biegunka. Targowiska są puste, na ulicach gromadzą się nieczystości, a ludzie mdleją z głodu i odwodnienia. W Strefie Gazy rozdziela się średnio zaledwie 28 ciężarówek ze środkami pomocy dziennie – zdecydowanie za mało dla ponad dwóch milionów ludzi, z których wielu od tygodni nie otrzymało żadnego wsparcia. System pomocy humanitarnej prowadzony przez ONZ nie zawiódł, jednak uniemożliwiono jego funkcjonowanie. Głodzenie ludności cywilnej stosowane jako metoda walki stanowi zbrodnię wojenną.

Informacje o tym, co aktualnie dzieje się w Strefie Gazy, są dostępne na stronie: <https://www.amnesty.org/en/location/middle-east-and-north-africa/middle-east/israel-and-the-occupied-palestinian-territory/>.

